

NIEKOĽKO POSTREHOV K SITUÁCIÍ V SLOVENSKOM ŠKOLSTVE

Nasledujúci text je drobným príspevkom k verejnej diskusii o stave školstva v SR. Nerobí si ambície celkovo a podrobne zhodnotiť existujúci stav, ponúka skôr súhrn niekoľkých zarážajúcich faktov, ktoré sa v správe Ministra školstva neobjavili, alebo zazneli len okrajovo. Informácie pochádzajú z bežne dostupných zdrojov na internete, štúdií rozpočtových organizácií Ministerstva školstva, z odpovedí prostredníctvom infozákona alebo odrážajú názory zostavovateľov.

1. Zo súboru 1 263 oslovených žiakov základných škôl približne každý druhý (52,3 %) chodí do školy väčšinou rád a 8,2 % dokonca veľmi rád. Zarážajúco sa však javí skutočnosť, že 9,0 % oslovených žiakov základných škôl chodí do školy veľmi nerado a necelá tretina (30,4 %) uviedla, že do školy chodí väčšinou nerada. Hoci u skúmaných žiakov základných škôl prevažuje pozitívne vnímanie dochádzky do školy, **za zamyslenie stojí skutočnosť, že takmer 40,0 % žiakov sa vyjadrilo, že do školy chodí celkovo nerado.**

V prípade stredných škôl je toto percento ešte vyššie - 41,9 %. Je zrejmé, že kladné pocity pri dochádzke do školy sú významnou mierou ovplyvnené dobrou klímou v škole.

(VZŤAH ŽIAKOV K ŠKOLE – Výsledky výskumu u žiakov ZŠ a SŠ – Mgr. Marcela Bieliková, UIPŠ, <http://www.uips.sk/sub/uips.sk/images/prevenia/vztahkskole.pdf>)

2. Na Slovensku je veľmi nízke percento škôl s veľmi dobrou úrovňou výchovno-vzdelávacieho procesu. Podľa správy Štátnej školskej inšpekcie o stave a úrovni výchovy a vzdelávania v školách a v školských zariadeniach SR v školskom roku 2011/2012 je percentuálny pomer výsledkov hodnotenia úrovni škôl v oblasti výchovno-vzdelávacieho procesu nasledovný: **Veľmi dobrá (2,5 %), Dobrá (39 %), Priemerná (58,5 %)**

(Graf 24, Správa o stave a úrovni výchovy a vzdelávania v SR 2011/2012, http://www.ssiba.sk/admin/fckeditor/editor/userfiles/file/Dokumenty/sprava_11_12.pdf)

3. Výkonnosť nášho vzdelávacieho systému je výrazne pod priemerom OECD v úrovni dosiahnutého vzdelania aj kvality vzdelania.

(OECD Economic Surveys: Slovakia 2012, str. 89)

http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/economics/oecd-economic-surveys-slovak-republic-2012_eco_surveys-svk-2012-en

4. V roku 2009 dávalo Slovensko na jedného študenta polovicu priemeru OECD, najmenej zo všetkých krajín.
(OECD Economic Surveys: Slovakia 2012, str.92)
5. V roku **2009 dávalo Slovensko na vzdelávanie 4,7 % HDP**, priemer OECD bol 6,2 %. V roku 1995 dávalo Slovensko na vzdelávanie 4,6 % HDP.
(Education at Glance 2012, Table B.2.1)
<http://www.oecd.org/edu/educationataglance2012oecdindicators-chapterbfinancialandhumanresourcesinvestedineducation-indicators.htm>
6. Podľa štatistík Eurostatu bola výška výdavkov na vzdelávanie: rok 2000 - 3,6 % HDP, rok 2001 - 3,2% HDP, rok 2002 - 3,6% HDP, rok 2003 – 4,3% HDP, rok 2004 - 3,9% HDP, rok 2005 - 4 % HDP, rok 2006 - 3,7 % HDP, rok 2007 - 3,9 % HDP, rok 2008 - 3,5 % HDP, **rok 2009 - 4,3 % HDP**, rok 2010 - 4,5 % HDP, rok 2011 - 4% HDP.(Príloha č.1) Od roku 2007 sú však v uvedených percentách zahrnuté aj finančné prostriedky zo štrukturálnych fondov EÚ.
7. Slovenskí učitelia zarábajú 44% z priemerného platu vysokoškolsky vzdelaných zamestnancov v SR, pričom priemer krajín OECD sa pohybuje od 77 do 89%. V hodnotení PISA sa najlepšie umiestňujú krajiny, ktoré najviac investujú do učiteľov, ich plátov a profesionálneho statusu.
(OECD Economic Surveys: 2012, str. 95)
8. Minimálny ročný tarifný plat plne kvalifikovaného učiteľa na plný úväzok (začínajúci učiteľ) dosahuje na Slovensku v regionálnom školstve 0,5 násobku HDP na obyvateľa, rovnako ako v Rumunsku. Maximálny ročný tarifný plat plne kvalifikovaného učiteľa na plný úväzok (pred odchodom do dôchodku) dosahuje na Slovensku v regionálnom školstve 0,7 násobku HDP na obyvateľa, v Srbsku 1,0 a v Rumunsku je to 1,3 násobku HDP na obyvateľa.
Teachers' and School Heads' Salaries and Allowances in Europe, 2011/12
Figure 2: Minimum and maximum annual gross statutory salaries of full-time fully qualified teachers in public schools relative to GDP per capita (2011/12)
http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/facts_and_figures/salaries.pdf
Na Slovensku sa pedagogickým a odborným zamestnancom zvyšuje plat do 32 rokov praxe, potom už nie.
9. OECD konštatuje, že navýšenie učiteľského platu na 75 percent priemerného platu vysokoškolsky vzdelaných zamestnancov **si vyžaduje zvýšenie platu učiteľov o 50 percent.**
(OECD Economic Surveys: Slovakia 2012, str. 97)

10. V roku 2010 bolo v slovenskom školstve (všetky stupne) zamestnaných 75,5 % žien, vyššie percento feminizácie má len Maďarsko (75,6%), priemer OECD je 62,2%. Pri vyššom strednom vzdelávaní je pomer zastúpenia učiteľiek 71,6%, priemer OECD 56,3 % - jednoznačne najvyšší počet žien z krajín OECD. (OECD, Education at glance 2012, T D.5.3)

11. Pretrváva stav, že rodičia sú nútení platiť rôzne poplatky na štátnych školách – školné, na údržbu, za učebnice, zápisné, sponzorský príspevok, „darovacie“ zmluvy. Štátna školská inšpekcia konštatuje protizákonnosť vyberania peňazí na štátnych ZŠ a SŠ zo strany riaditeľov škôl a školských zariadení. (ŠŠI – správa 2011 str. 18)

http://www.ssiba.sk/admin/fckeditor/editor/userfiles/file/Dokumenty/Vyrocna_sprava_SSI_2011_final.pdf

Finančné prostriedky vyberané od rodičov slúžia na zabezpečenie riadneho chodu škôl, čím supľujú úlohu štátu.

Občania majú právo na bezplatné vzdelanie v základných školách a stredných školách, podľa schopností občana a možnosti spoločnosti aj na vysokých školách. (Ústava Slovenskej republiky, čl.42,2)

12. Počet učební v základných školách sa do roku 2008 znížil o vyše 2 tisíc. Odvtedy zostáva na stacionárnej úrovni (priemer = 32,8 tisíc učební). Ukazovateľ počtu škôl mal v celom sledovanom období (2000-2012) klesajúci trend. V roku 2000 bolo 2 447 základných škôl a v súčasnosti je ich 2 177. Počet sa tak znížil o 270, čo v relatívnom meradle predstavuje 11 % pokles.

Vzhľadom k očakávanému vývoju výkonových ukazovateľov v systéme základných škôl bude v nasledujúcich rokoch rásť potreba učební ako aj nových škôl.

Od roku 2000 do roku 2010 poklesol počet žiakov na 1. stupni ZŠ z 290,6 tisíc na 196,4 tisíc, priemerným 4 % medziročným tempom sa znížil o 94,2 tisíc. V nasledujúcom období vstúpil ukazovateľ do rastovej fázy, ktorá by mala kulminovať v roku 2020. Počet žiakov na 2. stupni ZŠ sa od roku 2000 znížil z 360,3 tisíc na 227,8 tisíc, t. j. až o 132,5 tisíc. Priemerné tempo poklesu bolo taktiež 4 %. Pokles by mal ešte trvať približne do roku 2015. V nasledujúcej rastovej fáze ukazovateľ vzrastie na približne 300 000 v roku 2025.

http://www.uips.sk/sub/uips.sk/images/JH/vyvoj_ukazovatelov_m_z_a_s_13.pdf

13. Do prvej päťstovky svetového hodnotenia vedecko-výskumných inštitúcií SCImago Institutions Rankings (SIR) 2012 sa nedostala žiadna slovenská univerzita. Slovenská akadémia vied (SAV) skončila na 429. mieste. V rámci regiónu východnej Európy dosiahla SAV 13. priečku, predbehli ju však všetky akadémie z krajín V4. Univerzita Komenského je najlepšia na Slovensku, na postup do prvej päťstovky najlepších jej to nestačilo. Univerzita Komenského v Bratislave skončila na 792. mieste, bratislavská Slovenská technická univerzita na 1059. mieste, košická Univerzita Pavla Jozefa Šafárika na 2101. mieste, Technická univerzita v Košiciach na 2117. mieste a Žilinská univerzita na 3075. mieste. Ostatné školy sa do rebríčka ani nedostali.

23.2.2013, Zdroj: TASR

<http://aktualne.atlas.sk/slovenske-univerzity-prepadli-do-svetovej-patstovky-najlepsich-sa-nedostala-ani-jedna/slovensko/skolstvo/>

14. Podľa štatistiky OSN študovalo v roku 2009 v zahraničí 28 187 vysokoškolských študentov pochádzajúcich zo Slovenska .
Pre porovnanie: Slovinsko 2467 , Rakúsko 11 519, Írsko 18 238 študentov.
http://data.un.org/Data.aspx?d=UNESCO&f=series%3AED_FSOABS

15. Slovensko má vyšší pomer súkromných škôl ako Rakúsko a Fínsko.

Figure B4 - http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/978-92-9201-242-7/EN/978-92-9201-242-7-EN.PDF

V neštátnych školách je počet žiakov v triedach spravidla nižší, ako v porovnateľnom druhu alebo type štátnej školy.

http://www.uips.sk/sub/uips.sk/images/JH/sprievodca_ns_aktualizovane_12.pdf

16. ÚIPŠ si objednáva u súkromnej firmy služby na správu Dátového centra za 31,54 až 89,30 bez DPH za osobohodinu. Učiteľ informatiky a zároveň správca siete na škole má hodinovú mzdu maximálne 5 € brutto.

<http://www.ezmluvy.sk/zmluva/708726> , <http://www.ezmluvy.sk/zmluva/389771>,
<http://www.ezmluvy.sk/zmluva/146876>

17. Napriek veľkým finančným prostriedkom vynaloženým na informatizáciu školstva nedokážu ÚIPŠ, ŠPU a MPC odporučiť učiteľom edukačný portál s modernými digitálnymi materiálmi v súlade so Štátnym vzdelávacím programom. Jediný v súčasnosti dostupný a odporúčaný edukačný portál je www.eaktovka.sk, na ktorej sú však oskenované len niektoré schválené učebnice.

**S digitalizáciou má problém celý rezort školstva, napríklad MŠVVaŠ
nedisponuje elektronickou verziou správy z auditu elektronizácie školstva.**

(Na základe odpovedí MŠVVaŠ, ÚIPŠ, ŠPÚ, MPC na žiadosti o slobodnom prístupe k informáciám podľa zákona č. 211/2000 Z.z.)

18. MŠVVaŠ nemá od roku 2009 vypracované aktualizované strategické materiály v oblasti informatizácie školstva. **Chýba „akčný plán“, nie je definovaná zodpovednosť, postupnosť krokov, úlohy, priebežné vyhodnocovanie a tok finančných prostriedkov.** „V rámci rezortu neexistuje centralizovaný manažment riadenia IKT projektov a to ani na úrovni centralizovanej informácie o aktuálnom stave (evidencie).“
Dochádza k stavu, „že sú aktivity duplicitné alebo nespĺnia stanovený cieľ (príkladom sú nekoherentné budovania DC pri MŠ SR a DC pre VaV na CVTI).“

(Zhodnotenie informačných systémov a informačno-komunikačných technológií rezortu ministerstva školstva a návrh na najbližšie obdobie, Stengl a.s., 2012, str. 123)

19. Kreditové vzdelávanie učiteľov je pre štát veľmi drahé a pre učiteľov neefektívne. 1043 akreditovaných študijných programov poskytujú v súčasnosti stovky štátnych inštitúcií aj súkromných firiem, ale veľmi často ich obsah nie je nijako prínosný a jedinou motiváciou ich absolvovania je zvýšenie platu. Maximálne však ide o sumu 30-80 eur brutto po získaní 60 kreditov, čo predstavuje niekoľkoročné štúdium. **Navyše o čo viac treba finančných prostriedkov na vyplatenie kreditových príplatkov (zákon 317/2009), o to menej zostane v rozpočte školy na osobné príplatky.** Platnosť kreditov je stále obmedzená na obdobie 7 rokov.

Kreditové vzdelávanie znevýhodňuje učiteľov ZUŠ, pretože neposkytuje štúdium hudobného nástroja, alebo hudobnej teórie. Učiteľ ZUŠ si tak môže adekvátne zvyšovať kvalifikáciu len štúdiom na vysokých školách. Absurditou bolo, keď v marci 2010 akreditovalo ministerstvo školstva vzdelávací program s názvom „Základy numerológie a osobná charakteristika človeka“.

<http://www.minedu.sk/data/att/4751.pdf>, <http://www.sme.sk/c/6662828/ministerstvo-skolstva-za-mikolaja-akreditovalo-kurz-numerologie.html>

20. Hoci odborní zamestnanci v rezorte školstva vykonávajú odborné psychologické činnosti ako je aj psychoterapia, odborná a metodická činnosť pre školy a školské zariadenia, rodičov, deti a zamestnancov

v rezorte školstva (Vyplývajúce z par.130,ods.8, par.131,ods.1, par.132,ods.4 školského zákona.), **nie sú im uznané odborné kompetencie, ktoré získali v postgraduálnych štúdiách a v psychoterapeutických výcvikoch** (Niektoré medzinárodne uznávané, ktoré môžu trvať až 5 rokov). Diskriminovaní sú aj v odbornom medzirezortnom vzdelávaní, kde im nie sú uznané odborné kompetencie získané napríklad v rezorte Ministerstva zdravotníctva SR. Väčšinu vzdelávaní si musia hradiť z vlastných financií.

21. Asociácia CVČ SR vníma, že zmena na základe novely zákona č. 325/2012 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 597/2003 Z.z. o financovaní základných, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov platná od 1.1.2013 neodráža komplexne legislatívu, ktorá sa vzťahuje na výchovné pôsobenie na deti a mládež na základe zákona č.245/2008 Z.z. (školský zákon), ale aj vyhlášky o CVČ 306/2009. V zmene nie je zadefinovaný spôsob, akým obce a mestá zabezpečia činnosť CVČ ak takéto zariadenie v obci nemajú. Už dnes vieme že k 31.3.2013 boli navrhnuté štyri CVČ na zrušenie (Stropkov, Dolný Kubín, Žirafa – Žilina a Prakovce). Ovplyvnilo to aj zníženie počtu interných a externých zamestnancov, ďalším zariadeniam znížili rozpočet, niektoré nemajú na mzdy alebo na zaplatenie nájomov. **Zmena kritérií silne diskriminuje deti, ktoré žijú na vidieku, pretože na činnosť budú musieť doplatiť oveľa viac ako to bolo doposiaľ.** Aj v Starej Ľubovni museli ukončiť činnosť deťom z Hromoša a Litmanovej, pretože obec nemá na ich podporu.
22. V rezorte školstva existuje okrem ministerstva školstva jedenásť rozpočtových a šesť príspevkových organizácií.
<http://www.minedu.sk/organizacie-rezortu/>
V rámci vysokých škôl je u nás sedem pedagogických fakúlt. V Ružomberku, Prešove, Trnave, Komárne, Bratislave, Nitre a Banskej Bystrici.
<http://www.portalvs.sk/sk/zameranie/pedagogicke-a-ucitelske-zamerania>
23. V zmysle zákona č. 345/2012 Z. z. o niektorých opatreniach v miestnej štátnej správe a o zmene a doplnení niektorých zákonov došlo k 01.01.2013 k zrušeniu Krajských školských úradov(KŠÚ), ktoré mali právnu subjektivitu. Pôsobnosť KŠÚ ustanovená osobitnými predpismi prechádza pod príslušné obvodné úrady, čím sa zodpovedajú Ministerstvu vnútra Slovenskej republiky. **Pod Ministerstvo vnútra tak patria všetky školy, ktorých zriaďovateľom sú Obvodné úrady – odbory školstva.** Týchto osem úradov však právnu subjektivitu nemá.

24. Štát nedokáže zabezpečiť základné fungovanie škôl a školských zariadení počnúc hygienickými potrebami cez tonery, učebnice, kopírky až po budovanie odborných učební a opravu budov. Niekoľko medializovaných príkladov:

- ZŠ Spojová ul. Banská Bystrica – Riaditeľ školy musel vyhlásiť havarijný stav. Pod vodou bol celý suterén školy. Vodu museli odčerpávať hasiči, bolo jej vyše metra, za hodinu odčerpali viac ako 10 kubíkov. „Vlani sme mali do konca marca 30 vodovodných havárií“ povedal pre TV JOJ riaditeľ školy.

22.03. 2013, Zdroj: Noviny TV JOJ

- V utorok (27.7.2010) o 13.40 h v obci Nacina Ves (okr. Michalovce) sa pri rekonštrukčných prácach základnej školy zrútili dve podlažia budovy s podkrovím. V tom čase tieto práce vykonávalo deväť robotníkov vranovskej firmy. *"Traja z nich (všetci z okr. Vranov nad Topľou), a to 52-ročný muž utrpel zranenia s dobou liečenia a PN do 7 dní, 21-ročný muž utrpel rôzne poranenia a úplnú amputáciu pravej dolnej končatiny nad kolenom s dobou liečenia a PN cca 3 mesiace a 36-ročný muž utrpel mnohopočetné zranenia celého tela, ktorým na mieste podľahol,"* uviedla pre TVNOVINY.sk zástupkyňa hovorca KR PZ v Košiciach Jana Mésarová.

<http://tvnoviny.sk/spravy/regiony/nacina-ves-rodiny-robotnikov-ktorych-zasypala-budova-skoly-odskodnia.html>

- V materskej škole v Prievidzi sa priamo v triede zrútila časť stropu V čase, keď sa časť stropu zrútila boli deti našťastie v solnej triede. Pred štyrmi rokmi sme vysielali reportáž o spadnutom múre v tejto škole. Aj vtedy zasiahla šťastena. Boli prázdniny. 09.11.2012, Zdroj: TVMarkíza

<http://tvnoviny.sk/sekcia/spravy/regiony/v-materskej-skole-v-prievidzi-sa-priamo-v-triede-zrutila-cast-stropu.html>

- Na základnej škole vo Vlkovciach (okres Kežmarok) sa počas vyučovania zrútil v triede strop. Pred padajúcim sadrokartónom a plafónom prváci a druháci ušli.

27. 9. 2011, Zdroj: Popradský Korzár

<http://poprad.korzar.sme.sk/c/6073573/pocas-vyučovania-v-triede-spadol-strop.html>

- Stredoškolská učiteľka matematiky Jana Fraasová vo svojej sťažnosti adresovanej MŠVVaŠ SR poukázala na 75 chýb v učebnici Matematiky pre 9. ročník ZŠ, pričom sa nejednalo o preklepy, ale o chyby matematického charakteru. Štát za uvedenú učebnicu (70-tisíc výtlačkov) minul 83- tisíc eur.

http://www.dobraskola.com/?tx_t3blog_pi1%5BblogList%5D%5BshowUid%5D=262&cHash=8be6d044eac5afd200ba9193faa4eb99, <http://www.ezmluvy.sk/zmluva/735924>

- Celkom 203 zo 710 zariadení školského stravovania pri materských, základných a stredných školách má nedostatky s dodržiavaním hygienických predpisov. Vyplýva to z mimoriadnej kontroly, ktorú vykonal Úrad verejného zdravotníctva (ÚVZ) SR v decembri 2012.

<http://www.topky.sk/cl/10/1338781/Kontrola-hygieny-na-skolach--Kazda-stvrta-jedalen-ma-problem->

Hlodavce našli v pivničných skladoch školskej jedálne pri Základnej škole Ferenc Kazinczyho v Tornali. Plesne sú omnoho častejšie. Zistili ich napríklad v jedálni pri pezinskej škole Na Bielenisku.

<http://www.sme.sk/c/6684832/v-skolskych-jedalnach-sa-nevedia-zbavit-plesni.html>

- Pri kontrole v školskej kuchyni Základnej školy na Dolinách v Trenčíne, v časti Zlatovce zistili, že objekt je v havarijnom stave pre jeho zatekanie. „Regionálna hygienička vydala zákaz prevádzky zariadenia do doby odstránenia nedostatkov,“ povedala Mária Štefkovičová, riaditeľka regionálneho úradu verejného zdravotníctva. V júli tam mali pritom ešte pripravovať stravu pre materskú školu. Podľa riaditeľky školy Anny Plachkej ide o dlhotrvajúci stav. Upozorňovala na ňu vedenie Detského mestečka, ktorému budova patrí. „Dostala som odpoveď, že na odstránenie havarijného stavu nie sú peniaze,“ hovorí Plachká.

25.07.2011, Zdroj: SITA

<http://www.skolskyportal.sk/clanky/hygienicka-kontrola-zatvorila-skolsku-kuchynu>

- Na Slovensku je takmer 7 tisíc stredných a základných škôl. Avšak iba necelých 6 percent z nich má bezbarierový prístup. Napríklad v Bratislave a okolí len jediná na Mokrohájskej ulici.

23.03.2013, Zdroj: TA3

<http://www.ta3.com/clanok/1016775/ministerstvo-skolstva-pracuje-na-bezbarierovom-pristupe-do-skol.html>

- V Základnej umeleckej škole v Žiari nad Hronom voda zo striech vytopila 4 triedy a vážne poškodila hudobné nástroje. Celú budovu pritom len pred niekoľkými rokmi kompletne zrekonštruovali. Rodičia sa teraz boja o zdravie detí.

14.02.2013, Zdroj: TA3

<http://www.ta3.com/clanok/1014843/umelecku-skolu-v-ziari-vytopilo-rodicia-sa-obavaju-o-zdravie-deti.html>

25. Doc. PhDr. Dušan Čaplovič, DrSc. zastával v rokoch 2006-2009 vo vláde Slovenskej republiky post podpredsedu vlády pre vedomostnú spoločnosť, európske záležitosti, ľudské práva a menšiny.

<http://www.minedu.sk/799-sk/zivotopis/>

Minister školstva mal od nástupu do funkcie 87 slávnostných príhovorov (odovzdávanie cien, odhaľovanie búst, otváranie konferencií, výstav a pod.)

<http://www.minedu.sk/prihovory/>

To znamená, že za prvý rok je to v priemere každý štvrtý deň jeden slávnostný príhovor (vrátane voľných dní). Ku Dňu učiteľov sa prihovoril k 81 pedagógom pri odovzdávaní ocenenia Sv. Gorazda, k Združeniu ľavicových učiteľov (25. a 26. marca) , na ostatných si na ich sviatok nespomenul.

Text neobsahuje návrhy systémových krokov na zmenu situácie v školstve. Chceme tým poukázať na skutočnosť, že Minister školstva neprizval do Rady pre systémové zmeny v školstve ani jedného učiteľa.

Za nevyhnutný predpoklad systémových zmien v školstve smerujúcich k zvýšeniu kvality vzdelávania aj naďalej považujeme systematické a bezodkladné zvyšovanie objemu financií pre školstvo prostredníctvom navyšovania noratívov.

text zostavili: Braňo Kočan, Vlado Crmoman, Soňa Puterková
na texte spolupracovali: Ján Macek, Ivona Rankovová, Eva Chudíková,
Jana Fraasová, Dagmar Ondrejková,
Asociácia CVČ SR a kolektív ZUŠ Partizánske.